

An abstract, ethereal ink blot or smoke-like pattern in shades of grey and white, swirling and billowing across the entire page. The pattern is most dense in the upper half, where it partially obscures the title text.

uměle ráje

Charles
Baudelaire

■ garamond

■ garamond

Charles Baudelaire

Umělé ráje

Přeložil Petr Himmel

© Garamond, 2009

© Translation Petr Himmel, 2001, 2009

ISBN 978-80-7407-065-5

Věnováno J. G. F.

Drahá přítelkyně,

zdravý rozum nám říká, že pozemské věci neznamenají mnoho a že skutečná realita existuje pouze ve snech. Aby mohl člověk strávit přirozené nebo i umělé štěstí, musí napřed projevit dostatek odvahy a pozřít ho; avšak na ty, kteří by si snad štěstí zasloužili, má blaženost, jak ji chápou smrtelníci, vždy dávivé účinky.

Pošetilcům bude připadat zvláštní a možná dokonce nestoudné, že je přehled umělých rozkoší věnován ženě, která bývá sama zdrojem těch nejpřirozenějších požitků. Přesto je zřejmé, že stejně jako proniká přirozený svět do světa duchovního, slouží mu za potravu a přispívá k tvorbě nedefinovatelné směsi, kterou nazýváme osobnost, je žena bytostí, která vrhá nejdelší stín či nejostřejší světlo do našich snů. Žena je osudově podmanivá; žije duchovním životem v našich představách, které pronásleduje a oplodňuje.

Velmi málo ostatně záleží na tom, bude-li toto věnování pochopeno. Potřebuje vůbec autor ke svému uspokojení, aby někdo jeho knihu pochopil, vyjma toho či té, pro něž byla sepsána? A půjdeme-li ještě dále, je

nezbytné, aby byla vůbec napsána pro někoho? Pokud jde o mne, zajímá mě svět živých tak málo, že bych mnohem raději, podobně jako zahálčivé dámy, které posílají svá tajemství poštou smyšleným přítelkyním, psal pro mrtvé.

Já však tuto knížečku nevěnuji mrtvé; věnuji ji té, která, třebaže churavá, je stále činorodá a ve mně živá, té která nyní obrací svůj zrak k Nebi, tomuto místu všech proměn. Lidský duch má totiž tu výsadu, že dokáže těžít nové rozkoše nejen z nebezpečné drogy, ale i z bolesti, neštěstí a ran osudu.

V tomto přehledu uvidíš zasmušilého, osamělého chodce, ponořeného do pohyblivého davu a odesílajícího své srdce a svou mysl vzdálené Elektře, která ještě nedávno otírala jeho zpoceně čelo a zvlažovala rty rozpukané horečkou; vytušíš v něm vděčného Oresta, nad jehož zlými sny jsi tak často bděla a od něhož jsi lehkou, mateřskou rukou odháněla nezdravý spánek.

C. B.

Báseň o hašiši

I. Záliba v nekonečnu

Ti, kteří dovedou pozorovat sami sebe a udržet si své dojmy v paměti a kteří si jako Hoffmann dokáží sestrojít duševní barometr, ti jistě na pozorovatelně své mysli zaznamenali doby krásného počasí, šťastné dny a chvíle rozkoše. Jsou dny, kdy se člověk probudí a jeho duch je mladý a svěží. Sotva se jeho víčka zbaví spánku, který je sklížil, objeví se mu vnější svět v mohutném reliéfu, s podivuhodnou čistotou obrysů a množstvím barev. Svět ducha rozevívá své širé perspektivy plné nových jasů. Ten, komu se této vzácné a pomíjející blaženosti dostalo, se cítí zkrátka více umělcem, spravedlivějším a ušlechtlejším člověkem. Avšak na tomto pozoruhodném stavu ducha i smyslů, který je ve srovnání s těžkými temnotami všedního, každodenního života možno bez nadsázky nazvat rajským, je nejobdivuhodnější to, že ho nevyvolala žádná jasná a jednoduše definovatelná příčina. Je to snad výsledek zdravé životosprávy a moudré diety? To je první možnost, která se našemu duchu nabízí. Musíme ale uznat, že se tento div, tento svého druhu zázrak, často objeví tak, jako by ho způsobila nějaká vyšší, neviditelná moc existující vně člověka poté, co zneužil svých tělesných schopností. Je to snad odměna za usilovné modlitby a duchovní horlivost? Jisté je, že

neustálý rozlet touhy a vzepětí duševních sil by mělo být nejvhodnějším způsobem života, aby se takovéto nadsmyslové, skvoucí a slavné zdraví utvořilo.

Co je to ale za absurdní zákon, že se člověk těší takovému zdraví po hříšných orgiích obrazotvornosti a po sofistickém zneužívání rozumu, jež se má k náležitému a rozumnému užívání asi jako akrobatické výkruty ke zdravému tělocviku? Budu tedy raději pokládat tento nenormální stav za skutečný projev milosti, za kouzelné zrcadlo, k němuž je člověk přizván, aby se v něm viděl krásný, tedy takový, jaký by měl a mohl být; za jakési andělské povzbuzení a zdvořilou výzvu k řádu. Jistá spiritualistická škola, která má své představitele v Anglii a v Americe, dokonce pokládá nadpřirozené jevy, jako je zjevování se přízraků, strašidel atd., za projevy boží vůle, jež se snaží probudit v lidské duši vzpomínku na neviditelnou existenci.

Tento okouzující a jedinečný stav, v němž jsou všechny síly v rovnováze a kdy zázračně mohutná obrazotvornost za sebou nevleče do nebezpečných dobrodružství smysl pro mravnost, kdy nemučí vzácnou citlivost choré nervy, které jsou obvyklými rádci zločinu nebo zoufalství, tento stav o sobě nikdy nedává vědět předem. Je nepředvídatelný jako přízrak. Je jako návštěva, i když návštěva pouze občasná, a kdybychom byli moudří, čerpali bychom z ní jistotu, že lepší život existuje, i naději, že ho každodenním cvičením vůle dosáhneme. Tato ostrost mysli a vytržení ducha i smyslů muselo připadat člověku všech dob jako to nejvyšší blaho. Na mysli měl jen bezprostřední rozkoš a bez ohledu na to, že porušuje zákony svého těla, hledal v přírodních vědách, v lékárnictví, v nejhrubších

nápojích i nejjemnějších vůních, pod každým podnebím a za každé doby prostředky jak byt' jen na pár hodin uniknout ze své blátivé schránky, a jak praví autor *Lazara*: „zmocnit se Ráje“.

Ano, i lidské neřesti, pokládané za tak odsouzení-hodné, dokazují zálibu člověka v nekonečnu, i když jen tím, že jsou tak rozšířené. Tato záliba si však často splete cestu. V přeneseném smyslu bychom mohli převzít lidové pořekadlo *Všechny cesty vedou do Říma* a uplatnit ho pro svět mravní, neboť vše směřuje k odměně, anebo trestu, které nejsou ničím jiným než dvěma formami věčnosti. Lidský duch oplývá vášněmi; má jich tolik, že by je mohl rozdávat, abych užil jiného triviálního úsloví, ale tento nešťastný duch, jehož přirozená zkaženost je paradoxně stejně velká jako náhlé, téměř neuvěřitelné projevy křesťanské lásky a nejpříkřejších ctností, je pln rozporů, které mu dovolují užívat přebytky této překypující vášně ke zlu. Neuvědomuje si, že se tím zaprodává. Ve svém slepém zaujetí zapomíná, že se měří s kýmsi chytřejším a silnějším, než je on sám, a že zlý duch chytí celou ruku, podáte-li mu jen prst. A tak si tento viditelný vládce viditelné přírody (totiž člověk) umínil, že si za pomoci lékárníka či kvašených nápojů vytvoří ráj. V tomto počínání se podobá bláznů, který vymění skutečný nábytek a skutečné zahrady za kulisy namalované na plátně a napnuté do rámců. A právě v tomto zvrácení smyslu pro nekonečno tkví podle mě příčina všech hříšných výstředností, počínaje osamělým a uzavřeným opojením literáta, který v důsledku toho, že byl přinucen v opiu hledat úlevu od bolestí těla, čímž odhalil zdroj chorobných požitků, učinil z jeho

užívání svou jedinou životosprávu a jakési slunce duševního života, až po případy nejodpornějšího opilství na předměstích, kde se lidé s mozkiem plným plamenů a slávy směšně válí v prachu ulice.

K nejaktivnějším látkám, které dokáží nejlépe vytvořit to, co nazývám *Umělý ideál* – ponecháme-li stranou nápoje, které nás brzy doženou k tělesné zuřivosti a zdrtí naši duševní sílu, i vůně, jejichž bezuzdné užívání sice zjemňuje obrazotvornost, ale odčerpá postupně všechny duševní síly –, patří hašiš a opium. Jejich používání je nejpohodlnější a jsou nejsnáze k dostání. Předmětem této studie bude analyzovat tajemné účinky a chorobné rozkoše, které tyto látky mohou vyvolat, nevyhnutelné tresty, jež jsou důsledkem příliš častého užívání, a konečně i nemravnost, která spočívá v této honbě za klamným ideálem.

O opiu již byla napsána z lékařského i básnického hlediska tak skvělá kniha, že se neodvážuji ji nějak doplňovat. Spokojím se tedy s tím, že v jiné studii provedu rozbor této nedostižné knihy, která nebyla do francouzštiny nikdy úplně přeložena. Autor, znamenitý muž bujné a vzácné obrazotvornosti, který se nyní odmlčel a uchýlil do ústraní, se v ní odvážil s tragickou čistotou duše vylíčit všechny rozkoše i muka, které v opiu kdysi našel. Nejdramatičtější částí knihy je ta část, v níž mluví o tom, jakou nadlidskou vůli musel vyvinout, aby unikl prokletí, kterému se sám nerozvážně oddal.

Nyní ale budu mluvit pouze o hašiši, a to na základě četných a podrobných zpráv, výtahů z poznámek anebo výpovědí rozumných lidí, kteří se mu dlouho oddávali. Sloučím však tyto různorodé doklady v ja-

kousi monografii a zvolím si za typ, který by se k těmto pokusům hodil, určitou duši, kterou konec konců nebude problém vyložit a definovat.

II. Co je hašiš?

Líčení Marka Pola, kterému se mnoho lidí neprávem vysmívalo stejně jako i jiným dávným cestovatelům, jsou ověřena učenci a zasluhují si důvěru. Nebudu zde po jeho způsobu vyprávět o tom, jak jeden Stařec z Hor opájel hašišem – odtud Hašišovci čili Assassini^{*)} – a zavíral do zahrady plné rozkoší ty ze svých nejmladších žáků, kterým chtěl poskytnout představu ráje, aby poznali odměnu, která je čeká za trpnou a slepou poslušnost. O tajné společnosti Hašišovců se můžeme poučit v knize pana de Hammera a v pojednání pana Sylvestra de Sacy, obsaženém v 16. svazku *Pojednání Akademie nápisů a krásné literatury*, a o původu slova assassin v jeho dopisu adresovaném redaktoru „Moniteura“ a uveřejněném

^{*)} Mohamedánská sekta založená v 11. stol. Byla členěna na 7 tříd, z nichž nejohrovnější byli fedáviové, vykonavatelé velmistrovů vůle (šejch el džibál = horský pán, protože měli hrady v horách). Velmistr si vybíral za fedávie smyslné a fanatické mladíky, opájel je hašišem a pak je dal odnést do zahrady plné květín, vůní, vzácných jídel a krásných dívek. Mladíci pak byli odhodláni ke všemu v domnění, že poznali ráj. Zaútočili na každého, koho jim velmistr označil, i když byla oběť obklopena zastupem ozbrojenců. Evropané je poznali v křižáckých válkách; odtud vzniklo francouzské slovo assassin = úkladný vrah.

v čísle 359 roku 1809. Herodot vypravuje, že Skytové sbírali semena konopí a házeli na ně kameny rozžhavené v ohni. Tím vznikla jakási parní lázeň, kde byla pára vonnější než v kterékoli řecké lázni a vzniklá rozkoš tak živá, že křičeli radostí.

Hašiš k nám vskutku přišel z Východu, ale dráždivé vlastnosti konopí byly velmi dobře známy už ve starém Egyptě a jeho užívání je pod různými jmény velmi rozšířeno v Indii, Alžíru a Arábii. Zajímavé případy opojení způsobené výpary z rostlin ale najdeme i v našem okolí. Ponecháme-li stranou děti, jež často pociťují podivnou závrať poté, co si hrály a válely se v hromadě pokosené vojtěšky, s určitostí víme, že podobným účinkům jsou vystaveni dělníci a dělnice při žni konopí; řeklo by se, že z posečené rostliny vystupují smrduté výpary, které jim zlovlně kalí mozky. V hlavě žence všechno víří a někdy ji tíží přeludy, jindy ochabnou údy a vypoví službu. Slyšeli jsme o náměsíčných záchvatech, které se často vyskytují u lidí na ruském venkově a které je prý nutno připsat tomu, že se k přípravě pokrmů užívá oleje z konopného semene. Kdo by neznal, jak ztřeštěně si počínají slepice, které se nazobaly těchto semen, a jak bujní a divocí jsou koně, které sedláci o svatbách a poutích připravují k jízdě do kostela dávkou konopí, jež někdy ještě pokropí vínem?

Z francouzského konopí nicméně hašiš nezískáte, nebo aspoň po opětovných pokusech lze říci, že není schopno vydat přípravek, který by byl stejně účinný jako hašiš. Hašiš čili indické konopí, *Cannabis indica*, je rostlina ze skupiny kopřivovitých a podobá se ve všem konopí, které roste v našem podnebí, pouze ne-

dosahuje stejné výšky. Má zcela mimořádnou opojnou sílu, která už několik let poutá ve Francii pozornost učenců i lidí ze společnosti. Cení se více méně podle toho, odkud pochází; milovníci této rostliny si nejvíc váží konopí bengálského; ale i konopí egyptské, cařihradské, perské a alžírské má tytéž vlastnosti, pouze jeho účinek je slabší.

Hašiš (čili tráva, totiž tráva po výtce, jako by Arabové jedním slovem tráva chtěli vystihnout pojem: „*zdroj všech nehmotných rozkoší*“) má různá jména podle svého složení, způsobů přípravy a země, kde byl sklizen: v Indii se jmenuje bandži, v Africe teriaki, v Alžíru a Arábii madžund atd. Velmi též záleží, v které roční době se sklízí; největší sílu má v květu, a proto se používá k různým způsobům přípravy, o kterých si něco krátce povíme. Mastnou třešť hašiše, jak ji připravují Arabové výhradně z rozkvetlých vrcholků, získáme tak, že uvaříme vrcholky čerstvé rostliny v másle s malým množstvím vody. Když se všechna voda vypaří, látku procedíme a tak získáme přípravek, který se podobá pomádě žlutozelené barvy a zachovává si nepříjemný zápach hašiše a žluklého másla. V této podobě se požívá v kuličkách těžkých dva až čtyři gramy; vzhledem k sílícímu odpornému zápachu vyrábějí Arabové z mastné tresti jakousi zavařeninu.

Nejužívanější z těchto zavařenin, davamesk, je směs mastné tresti, cukru a různých látek, jako je vanilka, skořice, pistácie, mandle a pižmo. Někdy se do směsi dokonce přidává prášek ze španělských mušek za účelem, který nemá nic společného s účinky hašiše. V této nové podobě není hašiš nepříjemný a lze jej

brát v dávkách po 15, 20 i 30 gramech buď v číšce kávy, nebo zabalený v oplatce.

Pokusy, které prováděli pánové Smith, Gastinel a Decourtive, měly za účel odhalit účinnou složku hašiše. Přes jejich úsilí je chemické složení hašiše dosud málo známé, ale jeho vlastnosti se všeobecně připisují pryskyřičné látce, která se v něm nachází v dost velkém množství, činícím asi deset procent. Pryskyřice se získává tak, že roztlučeme oschlou rostlinu na hrubý prášek, který se několikrát přefiltruje, aby se částečně zpětně odstranil. Látka se nechá odpařovat, až ztuhne v tresť, která se prohněte s vodou rozpouštějící cizorodé klovatiny. Nakonec zbude čistá pryskyřice.

Výsledná látka je měkká, má tmavozelenou barvu a výrazný zápach. Již pět, deset, patnáct centigramů dokáže vyvolat úžasné účinky. Nicméně tato hašišová látka, která se podává jako kus čokolády nebo ve formě malých zázvorových pastilek, působí stejně jako davamesk a mastná tresť v závislosti na nátuře a nervové odolnosti toho, kdo si ji bere. Ba co víc, účinek bývá různý i u téže osoby. Jednou bude prožívat nezřízenou, nezadržitelnou veselost, jindy pocit blaha a životní plnosti nebo upadne do spánku oživlého sny. Jsou však stálé jevy, které se opakují dost pravidelně, zvláště pak u lidí podobné povahy a výchovy. I v této rozmanitosti je tedy určitá jednota, takže mohu bez velké námahy sestavit monografii o opojení, o které jsem se před chvílí zmínil.

V Cařihradě, v Alžíru, a dokonce i ve Francii se někdy hašiš kouří ve směsi s tabákem. V tomto případě se ale zmíněné úkazy projeví pouze částečně a jsou, abych tak řekl, mdlé. Slyšel jsem, že nedávno byla zí-

skána filtrováním hašiše olejová tresť, která je podle všeho daleko účinnější než všechny doposud známé přípravky. Tato tresť není ale ještě dostatečně prozkoumána, abych mohl mluvit o jejích účincích s jistotou. Je třeba podotýkat, že čaj, káva a likéry jsou podpůrné látky, které propuknutí tajemného opojení urychlují?

III. Serafinské divadlo

Co cítíte? Co vidíte? Úžasné věci, že ano? Naskýtají se vám neobyčejné pohledy? Je to krásné? Je to hrozné? Je to velmi nebezpečné?

S takovými otázkami, v nichž se mísí zvědavost s bázní, se obyčejně nevědomí obracejí na zasvěcence. Vypadají jako nedočkavé děti, kteří se chtějí, něco dozvědět, jako lidé, kteří v životě neopustili své místo u krbu a nyní stojí tváří v tvář člověku, který přichází z dalekých, neznámých krajů. Představují si hašišové opojení jako zázračnou zemi, velkolepé divadlo s kejklemi a eskamotážemi, kde je vše podivuhodné a nepředvídané. To je ale předsudek a čiré nedorozumění. A protože si mnoho čtenářů i tazatelů obvykle pod slovem hašiš představuje podivný, obrácený svět a očekává zázračné sny (nebo přesněji halucinace, které ostatně nejsou tak časté, jak si lidé myslí), upozorním hned na podstatný rozdíl mezi účinky hašiše a spánkem. Ve spánku, v této dobrodružné cestě, kterou konáme večer co večer, je skutečně něco pohádkového;

je to zázrak, jehož tajuplnost zeslábla tím, že se dostává s železnou pravidelností den co den. Člověk má dva druhy snů. Některé jsou vyplněny jeho všedním životem, předsudky, tužbami, neřestmi a více méně pitvorným způsobem se spojují s předměty, které člověk zahlédl ve dne a které dotěrně ulpěly na širokém plátně jeho paměti. To je sen přirozený; tento sen je člověk sám. Ale co říci o druhém druhu snů! O snu absurdním, nečekaném, který nemá vztah ani spojitost s povahou, životem a vášněmi spícího! Takovýto sen, který nazvu hieroglyfický, zřejmě představuje nadpřirozenou stránku života, a právě proto, že je absurdní, považovali jej naši předci za božský. Protože ho nelze vysvětlit přirozeným způsobem, přikládali mu původ, který je mimo člověka. Ještě dnes – a to nemluvíme o vykládačích snů – existuje filozofický směr, který vidí v takovýchto snech buď výčitku, nebo radu, zkrátka nějaký symbolický mravní obraz, který je třeba studovat, řeč, ke které může moudrý člověk získat klíč.

Při opojení hašišem k ničemu podobnému nedochází. Dokonce ani nevyjdeme z přirozeného snu. Opilost bude po celou dobu svého trvání jedním nesmírným snem, a to vše díky síle barev a rychlosti chápání. Ale i tak se opojení vždy drží základní letory jedince. Člověku se zachtělo snít. Sen člověka ovládne, ale stále zůstane synem svého otce. Zahaleč si usmyslí, že do svého života a své mysli přivede uměle nadpřirozenost. Přestože byly jeho pocity velmi silné, zůstane stejným člověkem, pouze zveličeným, stejným číslem, pouze povýšeným na mocninu vyššího řádu. Je zotročen, k jeho neštěstí je ale zotročen jím samým, totiž tou částí jeho bytosti, která v něm před-

tím převládala. Chtěl být andělem a stal se zvířetem, ovšem pro tuto chvíli zvířetem velmi mohutným, jestli lze vůbec mohutností nazvat nesmírnou citlivost, kterou člověk přitom neovládá a nedokáže ji ani mírnit nebo využít.

Ať si lidé s jistou zkušeností i neznalci, kteří touží poznat výjimečné požitky, dobře zapamatují, že nenajdou v hašiši nic zázračného, naprosto nic kromě neobvyklé přirozenosti. Mozek a orgány, na které hašiš působí, vydají jen své obvyklé, individuální projevy, byť zvětšené co do počtu i síly, ale vždy věrné svému původu. Člověk neunikne osudným poutům své tělesné a duševní letory: hašiš bude pro jeho obvyklé dojmy a myšlenky zvětšujícím zrcadlem, vždy ale jen zrcadlem.

Droga leží před vámi: je to kousek zelené zavařeniny veliký jako ořech a zvláště vonící, který vyvolává až určitý odpor a nevolnost v žaludku. Tak by ostatně působila každá jemná, třeba i příjemná vůně na nejvyšším stupni své síly a hustoty. Dovolím si mimochodem poznamenat, že tento poměr může fungovat i obráceně a že nejodpornější a nejnesnesitelnější vůně by nám mohla rozkošně vonět, kdyby byla přivedena na nejnižší stupeň svého množství a rozpětí. Zde tedy leží to štěstí! Je ho na jednu lžičku! Štěstí se vším svým opojením, všemi pošetilostmi, vším dětinstvím! Jen polkněte beze strachu, neumřete. Vaším tělesným orgánům to vůbec neublíží. Možná se stane, budete-li užívat tento čarovný prostředek příliš často, že vám později zeslábně vůle a snad budete o něco méně člověkem, než jste dnes. Ale trest je tak daleko a budoucí zkáza osobnosti se dá tak těžko odhadnout! Co risku-

jete? Jen to, že se zítra budete cítit poněkud unavení. Cožpak se denně nevystavujete nebezpečí, že na sebe přivoláte mnohem tvrdší tresty za menší přestupky? Takže ujednáno. Dokonce jste rozředili dávku mastné tresti v číšce černé kávy, abyste dodali hašiši větší sílu a rozlet. Dbali jste také na to, abyste měli prázdný žaludek, takže jste posunuli vydatnou večeři na devátou nebo desátou hodinu večer, abyste ponechali látce plnou svobodu; možná si budete moci dát za hodinu lehkou polévku. Nyní jste dostatečně vyzbrojeni na dlouhou a podivuhodnou cestu. Parní píšťala zapískala, plachtoví je nastaveno po větru a vy máte před obyčejnými cestovateli tu vzácnou výhodu, že nevíte, kam plujete. Tak to jste chtěli? Ať žije slepý osud!

Předpokládám, že jste byli opatrní a zvolili si k této dobrodružné výpravě příhodnou chvíli. Každá dokonalá prostopášnost potřebuje dokonalé volno. Víte ostatně, že hašiš zveličí nejen celé nitro jedince, ale také všechny okolnosti a prostředí. Snad vás tedy nečekají žádné povinnosti, které by vyžadovaly přesnost a důkladnost; nemáte rodinné problémy; netrpíte láskou. Musíte se mít na pozoru. Taková strast, nepokoj nebo vzpomínka na nějakou povinnost, která by se v danou chvíli dovolávala vaší pozornosti a vůle, by zazněla do vašeho opojení jako umíráček a rozkoš by vám otrávil. Nepokoj by se změnil v úzkost a strast v muka. Jsou-li splněny všechny tyto předběžné podmínky, panuje-li příjemná pohoda a jste-li v pěkném prostředí, například v malebné krajině nebo vkusně zařízeném příbytku a pokud si můžete navíc dopřát i trochu hudby, pak je vše v nejlepším pořádku.

Obecně existují tři fáze hašišového opojení, které se dají od sebe zřetelně odlišit; určitá zvláštnost spočívá v tom, že se u nováčků dostavují jen první příznaky prvé fáze. Už jste slyšeli o úžasných účincích hašišu a vaše obrazotvornost si předem vytvořila svou zvláštní představu, cosi jako ideál opilosti. Už se nemůžete dočkat, až se přesvědčíte, zda bude skutečnost opravdu odpovídat vašemu očekávání. To samo postačuje k tomu, abyste byli od samotného počátku v úzkostném stavu, jenž je příznivý dobyvačné a zachvacující povaze drogy. Většina učňů na prvním stupni zasvěcení si naříká, že účinky přicházejí loundavě; očekávají je s chlapeckou nedočkavostí, a když přípravek nepůsobí tak rychle, jak si přejí, začnou se velkohubě chvástat, že ničemu nevěří. Z toho pak mají velkou legraci staří zasvěcenci, kteří již vědí, jak se hašiš chová. První návaly, jakási předzvěst bouře, které jsou dlouho jen nezřetelné, se objevují a množí právě v lůně této nedůvěry. Nejdříve se vás zmocní hlučná, pošetilá a nezadržitelná veselost. Výbuchy bezdůvodného veselí, za které se téměř stydíte, se opakují často a přerušují chvíle strnulosti, kdy se marně snažíte sebrat své síly. Nejprostší slova a nejvšednější představy nabývají nových, pitvorných podob a vy nestačíte žasnout, že se vám dosud zdály tak obyčejné. Chybná a nepředvídatelná podobenství a přirovnání, nekonečné slovní hříčky, hrubé komické scénky nepřestávají tryskat z vašeho mozku. Démon vás již zachvátil a je zbytečné se tomuto veselí, které bolí jako lechtání, vzpírat. Čas od času se smějete sami sobě, své pomalosti i svému bláznovství. Vaši přátelé, jestli nějaké máte vedle sebe, se vašemu

i svému stavu směřjí také, ale nemyslí to zle a vy se na ně nezlobíte.

Toto veselí, hned ochabující, hned palčivé, tato nevolnost v radosti, tento nejistý a nezřetelný chorobný stav však trvá jen krátce.

Brzy se vztahy mezi představami tak zamlží a vůdčí nit, která spojuje vaše myšlenky, se tak ztenčí, že vám porozumí jen vaši spoluviníci.

A ani to není možno si nějak ověřit; snad se jen domnívají, že vám rozumějí, a klam je vzájemný. Toto dovádění a chechtání podobné sopečným erupcím připadá každému člověku, který není ve stejném stavu jako vy, jako skutečné šílenství nebo přinejmenším jako bláznivá pošetilost. Vás zase rozveseluje moudrost, zdravý rozum a pravidelnost myšlenek rozvážného svědka, který se neopil a baví vás jako zvláštní druh pomatence. Úlohy jsou převráceny. Jeho chladnokrevnost vás dohání k nejzazším mezím ironie. Copak není v tajuplně kosmickém postavení člověk, který se raduje z něčeho, co je nepochopitelné tomu, kdo se nepřivedl do stejného stavu jako on? Blázen lituje moudrého a od té chvíle se na obzoru jeho rozumu začne rýsovat představa, že on vyniká nade všemi. A brzy tato představa vzroste, zmohutní a zazáří jako meteor.

Byl jsem svědkem podobného výjevu s mimořádným dopadem, jehož grotesknost byla srozumitelná pouze těm, kteří aspoň z pozorování jiných znali účinky této látky a ohromný rozdíl, který tato droga vytváří mezi dvěma inteligencemi, jež jsme pokládali za rovnocenné. Slavný hudebník, který účinky hašiše neznal a snad o nich nikdy ani neslyšel, přijde do spo-

lečnosti, ve které ho většina lidí požila. Ti se mu pokoušejí popsat jeho úžasné účinky. Během líčení tohoto zázraku se hudebník ze zdvořilosti milostivě usmívá jako člověk, který se na několik minut uvolil dělat někomu blázna.

Lidé, jejichž mysl je zbystřena drogou, brzy vytuší jeho pohrdání, což je rozesměje, a jejich smích se ho nemile dotkne. Všechny ty výbuchy radosti, slovní hříčky, znetvořené tváře, celé to nezdravé ovzduší ho podráždí a dožene – dříve snad, než chtěl – k prohlášení, že „takové pitvoření není pěkné a musí být koneckonců jistě velmi namáhavé pro ty, kteří si je uložili“. Komika těchto slov ozářila ducha všech jako blesk. Veselí se zdvojnásobilo. „Takové pitvoření možná vyhovuje vám, ale mně rozhodně ne,“ řekl. „Stačí, když je dobré pro nás,“ odvětlí sobecky jeden opojený. Muž si zjevně není jist, zda jedná se skutečnými šílenými, nebo s lidmi, kteří šílenství jen předstírají. Uváží, že nejmoudřejší bude odejít; někdo ale zamkne dveře a schová klíč. Jiný před ním poklekne a prosí ho jménem společnosti za odpuštění. Potom drze, ale se slzami v očích prohlásí, že přes jeho méněcennost, která snad budí určitou soustrast, jsou všichni prodchnuti hlubokým pocitem přátelství. Hudebník se odhodlá zůstat a dokonce se na naléhavé prosby uvolí něco zahrát. Tóny houslí se začnou šířit místností jako nová nákaza a popadnou (to slovo není přehnané) hned toho, hned onoho opojeného. Ozvou se chraplavé, hluboké vzdechy, náhlé vzlyky, tečou potoky němých slz. Hudebník poděšen ustane, přistoupí k tomu, jehož blaženost tropila největší povyk, a zeptá se ho, jestli hodně trpí a co by mu ulevilo. Je-

den z přítomných, praktický člověk, navrhuje limonádu a kyselé věci. Tento opojený člověk, v jehož očích se zračí naprosté vytržení, otočí hlavu a pohledne na oba s nevýslovným opovržením. Chtějte léčit člověka nemocného přemírou života a radostí!

Jak je patrné z této historky, laskavost zaujímá mezi pocity, které hašiš způsobuje, významné místo – je to měkká, malátná a nemá laskavost pocházející z rozcitlivění nervů. Na doklad tohoto pozorování mi kdosi vyprávěl o dobrodružství, které se mu v takovém opojení přihodilo, a protože si zachoval velmi přesné vzpomínky na své pocity, pochopil jsem zcela jasně, do jakých groteskních a nadmíru spleťtých nesnází ho uvrhl onen rozdíl mezi inteligencemi, o němž jsem se před chvílí zmínil. Nepamatuji se, jestli to byl jeho první či druhý pokus. Možná si vzal poněkud silnější dávku hašišu, nebo hašiš bez jakékoli patrné příčiny zapůsobil (to se stává často) mnohem mocněji. Vyprávěl mi, že ve své vrcholné rozkoši pramenící z toho, že se člověk cítí plný života a věří, že je geniální, narazil náhle na něco, co ho vyděsilo. Zpočátku byl krásou svých dojmů oslněn, ale pak dostal strach. Ptal se v duchu sám sebe, co se stane s jeho inteligencí a jeho orgány, jestliže se bude tento stav, který pokládal za nadpřirozený, stále zhoršovat a jestliže budou jeho nervy stále citlivější. Protože duševní zrak opojeného má schopnost vše zveličovat, musel být pro něj tento strach nesdělitelným utrpením. „Bylo mi,“ řekl, „jako splašenému koni, který běží k propasti, chce se zastavit, ale nemůže. Byl to opravdu strašlivý trysk a moje myšlenky, otrokyně okolnosti, prostředí, příhody a všechno, co lze zahrnout pod slovo náhoda, se změ-

nily v naprosto čirou, nesouvislou a útržkovitou slátaninu. Je příliš pozdě! říkal jsem si neustále. Když tento vjem ustal, podle mého názoru trval nekonečně dlouho, avšak ve skutečnosti možná jen pár vteřin, a když už jsem si myslel, že se budu moci ponořit do blaženosti, která následuje po fázích takovéto zběsilosti a je tak milá Orientálcům, stihlo mne nové neštěstí. Padl na mne nový nepokoj, velice všední a dětinský. Najednou jsem si totiž uvědomil, že jsem pozván na večeři do společnosti vážených lidí. Už předem jsem se viděl uprostřed moudrého a zdrženlivého zastupu, kde se každý umí dobře ovládat, a cítil jsem, že jdou na mne téměř mdloby při pomýšlení, jakou sílu vůle budu muset vyvinout, abych skryl stav své duše. Vtom se mi bůhví jakou náhodou vynořila v paměti slova Evangelia: „*Běda tomu, od koho pohoršení pochází!*“, a přestože jsem na ně chtěl zapomenout, neustále jsem si je musel opakovat. Moje neštěstí (protože to bylo opravdu neštěstí) nabylo obrovských rozměrů. Přes svou slabost jsem se odhodlal provést rázný čin a zeptat se na radu lékárníka. Neznal jsem totiž protilek proti hašiši a chtěl jsem jít do společnosti, kam mne volala povinnost, s myslí volnou a oproštěnou. Na prahu krámu jsem si náhle na něco vzpomněl, takže jsem se na několik okamžiků zastavil a uvažoval. Když jsem totiž procházel kolem zaskleného výkladu, podíval jsem se na sebe a zhrozil se své tváře. „Ta bledost, rty do úst vchlípené, vytřeštěné oči! Jenom toho dobrého člověka vylekám, řekl jsem si, a pro takovou hloupost!“ Mimo to jsem měl pocit, že budu směšný, a tomu jsem se chtěl vyhnout a také jsem se obával, že zastihnu v krámě lidi. Náhlá laska-

vost k neznámému lékárníkovi ovládla všechny mé ostatní pocity. Představoval jsem si, že ten člověk bude stejně citlivý jako já v této neblahé chvíli, a protože jsem se domníval, že se jeho sluch a jeho duše určitě chvějí při sebemenším šumu jako moje, rozhodl jsem se, že vejdu dovnitř po špičkách. Jak jen dokázat, říkal jsem si, abych byl dostatečně diskrétní k člověku, jehož křesťanskou lásku jdu vyburcovat. Také jsem si sliboval, že ztlumím zvuk svého hlasu stejně jako hluk svých kroků. Znáte přece ten hašišový hlas? Vážný, hluboký a hrdelní, který se velmi podobá hlasu starých požívačů opia. Výsledek byl právě opačný, než jaký jsem měl v úmyslu vyvolat. Byl jsem odhodlán vzbudit v lékárníkovi důvěru, a zatím jsem ho poděsil. Jaktěživ o mé nemoci neslyšel, ale přesto mne pozoroval se zvědavostí, ke které se přimísilo hodně nedůvěry. Pokládal mne za šílence, zločince, nebo žebráka? Nepochybně za nic takového, ale všechny ty nesmyslné domněnky mi prolétly hlavou. Musel jsem mu dlouho a zešíroka vykládat (jaká námaha!), co je to zavařenina z konopí a čemu slouží, a bez ustání jsem mu opakoval, že to není nebezpečné, že se nemá čeho bát a že ho pouze prosím, aby mi dal něco na uklidnění nebo nějaký protilék. Často jsem se přitom dovolával toho, že opravdu a upřímně lituji, že ho tak obtěžuji. Nakonec – považte sami, jaké to pro mne bylo ponížení – mne vyzval, abych odešel. To byla odměna za moji přemrštěnou křesťanskou lásku a blahosklonnost.

Šel jsem na večírek a nepohoršil jsem nikoho. Nikdo ani netušil, jaké nadlidské úsilí jsem musel vykonat, abych se podobal ostatním. Ale nikdy nezapo-